

Förordningsmotiv

Förordning om gruppundantag enligt 17 §
konkurrenslagen (1993:20) för avtal om
forskning och utveckling

Fm
2001:2

Förordning (2001:255) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för avtal om forskning och utveckling;

utfärdad den 23 maj 2001.

Regeringen föreskriver¹ följande.

1 § Denna förordning tillämpas på avtal som ingås mellan två eller flera företag (avtalsparterna) om villkoren för hur de skall bedriva

1. gemensam forskning och utveckling avseende varor eller metoder och gemensamt utnyttjande av resultaten av detta,

2. gemensamt utnyttjande av resultaten av sådan forskning och utveckling avseende produkter eller metoder som bedrivits gemensamt inom ramen för ett tidigare ingånget avtal mellan samma parter, eller

3. gemensam forskning och utveckling avseende varor eller metoder utan gemensamt utnyttjande av resultaten.

¹ Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 maj 2001 (Regeringens förordningsmotiv 2001:2).

2 § Under de villkor som föreskrivs i denna förordning gäller för avtal om forskning och utveckling gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) från förbudet i 6 § samma lag.

Undantaget gäller i den mån som avtalen innehåller konkurrensbegränsningar som omfattas av 6 § konkurrenslagen.

3 § I fråga om avtalen tillämpas vad som anges i kommissionens förordning (EG) nr 2659/2000 av den 29 november 2000 om tillämpning av artikel 81.3 i fördraget på grupper av avtal om forskning och utveckling² på motsvarande sätt, med undantag av artiklarna 1.1, 4.2 samt 7–9.

Dock skall i artikel 3–5 ”artikel 1” bytas mot ”2 § i förening med 1 §”. Vidare skall i artikel 5.1 e, g och i–j uttrycken ”på den inre marknaden” och ”inom den inre marknaden” ersättas med ”i landet” samt i punkt j ”gemenskapen” ersättas med ”landet”. Slutligen skall i artikel 4.1 ”Om de deltagande företagen inte är konkurrerande företag, skall undantag enligt artikel 1” ersättas med ”Undantaget enligt artikel 1 skall”.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2001 och gäller till utgången av december 2010.

2. För tiden intill utgången av juni 2002 skall förordningen (1996:344) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för avtal om forskning och utveckling, som gäller till utgången av juni 2001, fortfarande tillämpas på avtal som gäller vid ikraftträdandet av denna förordning, om avtalet inte uppfyller villkoren i den här förordningen men villkoren i den äldre förordningen.

På regeringens vägnar

MONA SAHLIN

Marinette Andersson
(Näringsdepartementet)

² EGT L 304, 5.12.2000, s. 7 (Celex 32000R2659).

Förordningens anknötning till EG:s konkurrensrätt

De svenska konkurrensreglerna för företag är uppbyggda i nära anslötning till EG:s konkurrensrätt. Den aktuella förordningen om gruppundantag för specialiseringsavtal har också en direkt EG-rättslig motsvarighet.

EG:s regelverk på konkurrensområdet står under en omvandling som påkallar en översyn även av de svenska reglerna. För att ge en bild av utvecklingen redovisas inledningsvis i översikt uppbyggnaden av och förändringar inom EG:s konkurrensrätt. Vidare anges de svenska förhållandena och de anpassningar av vårt konkurrensrättsliga regelverk som nu är påkallade.

EG-rättens konkurrensregler för företag

De grundläggande förbudena

De grundläggande konkurrensreglerna för företagen finns i EG-fördragets artiklar 81 och 82 samt i rådets förordning (EEG) nr 4064/89 av den 21 december 1989 om kontroll av företagskoncentrationer³. I artikel 81 förbjuds vissa former av konkurrensbegränsande samarbete mellan företag. Artikel 82 förbjuder missbruk av en dominerande ställning. Koncentrationsförordningen styr kontrollen av företagsförvärv, fusioner och andra koncentrationer.

Kommissionen har behörighet att meddela undantag i enskilda fall från förbudet i artikel 81. Vidare får kommissionen meddela s.k. gruppundantagsförordningar. Genom sådana förordningar undantas vissa typer av avtal från tillämpningen av förbudet i artikel 81. Det gäller avtal som till sin karaktär kan strida mot bestämmelserna i artikel 81.1 men som allmänt sett uppfyller kraven för undantag enligt artikel 81.3.

En serie av gruppundantagsförordningar har utfärdats av kommissionen. Fram till den 1 juni 2000 fanns sådana för bl.a.

³ EGT L 395, 30.12.1989, s. 1 (Celex 31989R4064).

vart och ett av följande områden: ensamåterförsäljaravtal, exklusiva inköpsavtal, franchiseavtal, specialiseringsavtal, avtal om forskning och utveckling, försäljnings- och serviceavtal för motorfordon, avtal om tekniköverföring och vissa avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn.

Den senare utvecklingen i stort inom EU

Under senare år har kommissionen lagt ned ett betydande arbete på att förenkla, effektivisera och modernisera sitt konkurrensrättsliga regelverk. En strävan inom EU, vilken påverkar utformningen av det svenska regelverket, är att undvika gruppundantag och riktlinjer som är bransch- eller sektorspecifika, som tar sikte på distributionsformer eller som gäller en specifik avtalstyp. I detta arbete har i stället fokus satts mer på avtalens ekonomiska effekter på marknaden än på legala bedömningar eller värderingar. Vidare utformas reglerna i generell form. En grundläggande skillnad görs därvid mellan vertikala respektive horisontella konkurrensbegränsningar. De förra rör avtal som träffas mellan parter som är verksamma i olika led i produktions- eller distributionskedjan. Som exempel kan tas ett avtal mellan en tillverkare och en grossist eller mellan en grossist och en detaljist. Horisontella betecknas de avtal som träffas mellan konkurrerande företag i samma led, t.ex. mellan tillverkare eller mellan grossister. De horisontella avtalen bedöms i allmänhet strängare än de vertikala, eftersom de förra ofta ingås mellan konkurrenter.

Ett viktigt inslag i kommissionens förändringsarbete är att förbättra resursanvändningen och effektiviteten i fråga om att upprätthålla konkurrensreglernas genomslagskraft. I en vitbok våren 1999 föreslog kommissionen grundläggande förändringar i tillämpningen av EG:s förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag, den s.k. moderniseringen av EG:s konkurrensregler för företag. Enligt förslaget avskaffas kommissionens ensamrätt att bevilja individuella undantag från förbudet i artikel 81.1. Företagen skall inte längre anmäla sina avtal för att få sådana undantag. Artikel 81.3 skall i stället med oförändrat materiellt innehåll omvandlas till ett ständigt gäl-

lande, generellt undantag - ett s.k. legalundantag. En omfattande decentralisering är tänkt av tillämpningen av förbudsreglerna, så att nationella organ själva fattar beslut på grundval av artiklarna 81 och 82, och därvid prövar om konkurrensen skadas eller inte.

Kommissionen fattade den 27 september 2000 beslut om ett förslag till rådet med denna inriktning⁴. Förslaget behandlas f.n. i en rådsarbetsgrupp för konkurrens. Ett beslut av rådet kan inte tas innan den svenska ordförandeskapsperiodens slut vid utgången av juni 2001.

Vertikala avtal

Den 22 december 1999 antog kommissionen ett nytt gruppundantag för vertikala avtal och samordnade förfaranden⁵. Det nya gruppundantaget ersatte från och med den 1 juni 2000 de tre gruppundantagen för ensamåterförsäljaravtal, exklusiva inköpsavtal och franchiseavtal. Vidare har kommissionen utfärdat ett tillkännagivande med riktlinjer om vertikala begränsningar⁶.

Horisontella förfaranden

Kommissionen har lagt ned ett omfattande arbete också när det gäller nya gruppundantag och riktlinjer i fråga om horisontella samarbetsavtal. Eftersom horisontellt samarbete, särskilt om priser, generellt sett har en mer konkurrensbegränsande effekt än vertikal samverkan, har utvecklingen här inte lett till något generellt gruppundantag. I stället har kommissionen i riktlinjeform angett i vilka fall ingripande inte kommer att ske mot

⁴ Förslaget återfinns på hemsidan för Europeiska gemenskapernas kommission i länken http://europa.eu.int/comm/competition/antitrust/others/modernisation/comm_2000_582/sv.pdf.

⁵ Kommissionens förordning (EG) nr 2790/1999 av den 22 december 1999 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden, EGT L 336, 29.12.1999, s. 21 (Celex 31999R2790).

⁶ EGT C 291, 13.10.2000, s. 1 (Celex 32000Y1013/01/).

sådant samarbete⁷. Typiska samarbetsformer mellan företag i samma distributionsled i övrigt som har övervägande positiva effekter är t.ex. avtal mellan företag om forskning och utveckling samt specialiseringsavtal. Tidigare gruppundantag för dessa två avtalstyper har ersatts med nya som trädde i kraft den 1 januari 2001⁸.

I det följande redovisas närmare de nu nämnda två gruppundantagen samt riktlinjerna för horisontellt samarbete.

Svenska förhållanden

Den svenska konkurrenslagstiftningen har som berörts utformats med EG:s konkurrensregler som nära förebild. Konkurrensbegränsande avtal mellan företag är såsom enligt EG-reglerna i princip förbjudna enligt 6 § konkurrenslagen (1993:20). Från detta förbud kan undantag meddelas i enskilda fall efter ansökan till Konkurrensverket. Förutsättningarna för undantag motsvarar EG:s och är enligt 8 § att avtalet

1. bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande,
2. tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås,
3. bara ålägger de berörda företagen begränsningar som är nödvändiga för att uppnå målet i 1 och
4. inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

⁷ Riktlinjer för tillämpningen av artikel 81 i EG-fördraget på horisontella samarbetsavtal, EGT C 3, 6.1.2001, s. 2 (Celex 32001Y0106/01/).

⁸ Kommissionens förordning (EG) nr 2658/2000 av den 29 november 2000 om tillämpning av artikel 81.3 i fördraget på grupper av specialiseringsavtal, EGT L 304, 5.12.2000, s. 3 (Celex 32000R2658), samt förordning (EG) nr 2659/2000 av den 29 november 2000 om tillämpning av artikel 81.3 i fördraget på grupper av avtal om forskning och utveckling, EGT L 304, 5.12.2000, s. 7 (Celex 32000R2659).

Undantag från förbudet i 6 § gäller enligt 17 § konkurrenslagen också för sådana grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna i 8 § (gruppundantag). Sådana grupper av avtal anges i föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I samband med att konkurrenslagen trädde i kraft den 1 juli 1993 beslutade regeringen förordningar om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen för bl.a. exklusiva inköpsavtal, ensamåterförsäljaravtal, försäljnings- och serviceavtal för motorfordon, avtal om forskning och utveckling, specialiseringsavtal, patentlicensavtal, know-howlicensavtal och franchiseavtal. Dessa gruppundantag byggdes upp i nära anslutning till EG:s motsvarande regler.

De tre svenska gruppundantagen för exklusiva inköpsavtal, ensamåterförsäljaravtal och franchiseavtal motsvarade de förut nämnda tre kommissionsförordningar som ersatts av EG:s vertikalförordning. Dessa svenska regler upphörde att gälla vid utgången av 2000. De ersattes då av förordningen (2000:1193) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för vertikala avtal.

Förordningen (1996:344) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för avtal om forskning och utveckling har som förebild vad som angavs i kommissionens förordning (EEG) nr 418/85 av den 19 december 1984 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 (numera artikel 81.3) på grupper av avtal om forskning och utveckling. Som sagts tidigare har nämnda förordning ersatts av en ny.

Den svenska förordningen innebär att gruppundantag gäller för avtal om forskning och utveckling, under de villkor som föreskrivs i förordningen. I fråga om dessa avtal tillämpas i huvudsak vad som tidigare gällde enligt kommissionens dåvarande gruppundantag på motsvarande sätt.

Förordningen (1996:343) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för specialiseringsavtal har sin utgångspunkt i kommissionens förordning (EEG) nr 417/85 av den 19 december 1984 på grupper av specialiseringsavtal. Också denna EG-förordning har som berörts ersatts av en ny.

Den svenska förordningen innebär att gruppundantag gäller för specialiseringsavtal under de villkor som föreskrivs i förordningen. I fråga om dessa avtal tillämpas vad som tidigare gällde enligt kommissionens dåvarande gruppundantag på motsvarande sätt, med vissa smärre avvikelser.

De förändringar som har skett i EG-reglerna gör det påkallat med nya överväganden av reglerna för avtal om forskning och utveckling. Detsamma gäller reglerna för specialiseringsavtal. De senare behandlas i särskild ordning.

Närmare om EG-gruppundantaget för avtal om forskning och utveckling samt riktlinjerna för tillämpningen av artikel 81 på horisontella samarbetsavtal

Den nya kommissionsförordningen

Förordningen är fogad som bilaga till dessa förordningsmotiv. Huvuddragen i förordningen beskrivs i det följande. I övrigt hänvisas till bilagan.

I ingressen anges bl.a. följande.

En ny förordning bör uppfylla de två kraven att effektivt skydda konkurrensen och att ge företagen tillräcklig rättssäkerhet. Samtidigt som dessa mål eftersträvas bör så stor hänsyn som möjligt tas till behovet av att förenkla den administrativa tillsynen och de rättsliga ramarna. Under en viss nivå av marknadsinflytande kan det förutsättas att avtal om forskning och utveckling, som faller inom tillämpningsområdet för artikel 81.3, i allmänhet ger upphov till positiva effekter som kommer att uppväga eventuella negativa effekter på konkurrensen.

Det är lämpligt att frånga metoden att räkna upp avtalstyper som är undantagna och i större utsträckning ange vilka grupper av avtal som är undantagna upp till en viss nivå av marknadsinflytande samt att fastställa vilka begränsningar eller bestämmelser sådana avtal inte får innehålla. Detta är förenligt med ett ekonomiskt synsätt enligt vilket ett avtals effekt på den relevanta marknaden bedöms.

Samarbete avseende forskning och utveckling och utnyttjande av resultaten bidrar i allmänhet till tekniskt och ekonomiskt framåtskridande genom att öka spridningen av know-how mellan parterna och undvika dubbelarbete inom forskning och utveckling, genom att stimulera utvecklingen genom utbyte av kompletterande know-how och genom att rationalisera tillverkningen av de varor eller tillämpningen av de metoder som är resultat av forskningen och utvecklingen.

Gemensamt utnyttjande av resultaten kan anses som en naturlig följd av gemensam forskning och utveckling. Det kan försigå i en rad olika former, såsom tillverkning, utnyttjande av immateriella rättigheter som i betydande grad bidrar till tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande eller saluföring av nya varor.

En mer omfattande och effektivare forskning och utveckling kan i allmänhet förväntas gagna konsumenterna genom att nya eller förbättrade metoder kan leda till nya eller förbättrade varor och tjänster eller till prissänkningar.

För ett uppnå fördelarna och målen med gemensam forskning och utveckling bör denna förordning också kunna tillämpas på sådana bestämmelser i forsknings- och utvecklingsavtal som ligger utanför dessa avtals huvudsakliga syfte men som har ett direkt samband med och är nödvändiga för dess genomförande.

För att säkerställa att en effektiv konkurrens upprätthålls under det gemensamma utnyttjandet av resultaten bör det föreskrivas att gruppundantaget skall upphöra att gälla, om parternas sammanlagda andel av marknaden för de varor som är resultatet av den gemensamma forskningen och utvecklingen är för stor.

Avtal som innehåller begränsningar som inte är absolut nödvändiga för att uppnå de nämnda positiva verkningarna bör inte omfattas av undantaget i denna förordning. Vissa allvarliga begränsningar i konkurrensen bör i princip inte omfattas av det gruppundantag som fastställs genom denna förordning, oberoende av de berörda företagens marknadsandelar, såsom begränsningar av parternas frihet att bedriva forskning och utveckling på områden som inte har något samband med det område som omfattas av programmet, fastställande av priser i för-

hållande till tredje man, begränsningar av produktion eller försäljning, uppdelning av marknader eller kundunderlag, eller begränsningar av den passiva försäljningen av de varor som omfattas av avtalet inom territorier som är förbehållna andra parter.

Avtal mellan företag som inte är konkurrerande tillverkare av produkter som kan förbättras eller ersättas med hjälp av resultaten av forskningen och utvecklingen kommer bara att kunna sätta en effektiv konkurrens ur spel inom forskning och utveckling under exceptionella omständigheter. Sådana avtal bör därför kunna omfattas av gruppundantaget oberoende av marknadsandelar, och exceptionella fall bör kunna behandlas genom beslut om att gruppundantaget inte skall gälla.

Enligt artikel 1 är fördragets artikel 81.1, på de villkor som följer av förordningen, inte tillämplig på avtal mellan två eller flera företag (kallade parterna) om villkoren för hur dessa företag skall bedriva

- a) gemensam forskning och utveckling avseende varor eller metoder och gemensamt utnyttjande av resultaten av denna forskning och utveckling,
- b) gemensamt utnyttjande av resultaten av sådan forskning och utveckling avseende produkter eller metoder som bedrivits gemensamt inom ramen för ett tidigare ingånget avtal mellan samma parter, eller
- c) gemensam forskning eller utveckling avseende varor eller metoder utan gemensamt utnyttjande av resultaten.

Vidare anges där att undantaget också skall gälla bestämmelser som ingår i avtal om forskning och utveckling som inte utgör avtalets främsta syfte men är direkt knutna till och nödvändiga för att genomföra avtalet. Som exempel nämns en skyldighet att inte självständigt eller tillsammans med tredje part bedriva forskning och utveckling inom det område avtalet gäller eller inom ett angränsande område under avtalets giltighetstid.

I artikel 2 är intagna en rad legaldefinitioner av begrepp som används i förordningen.

För att undantaget i artikel 1 skall gälla måste särskilda villkor i artikel 3 vara uppfyllda. Dessa har avseende på allas till-

gång till resultaten av samarbetet, varje parts frihet att självständigt utnyttja resultaten, vad det gemensamma utnyttjandet skall avse samt resultatens betydelse och skyldighet att tillmötesgå beställningar från varje part.

Enligt artikel 4 gäller undantaget så länge som projektet pågår, om de deltagande företagen inte konkurrerar med varandra. Är de konkurrenter, får deras sammanlagda marknadsandelar inte överstiger 25 % av viss relevant marknad.

I artikel 5 finns en s.k. svart lista. Den avser enligt vad som närmare beskrivs i artikeln bl.a. sådant som att begränsa produktion eller försäljning, att fastställa priser vid försäljning av produkter som omfattas av avtalet till tredje man och att förbjuda passiv försäljning. Viss undantag finns från dessa villkor.

I artikel 6 finns föreskrifter för tillämpningen av tröskelvärdet för marknadsandelar. Artikel 7 ger kommissionen befogenhet att i visst fall besluta att förordningen inte skall tillämpas.

Ytterligare finns övergångs- och ikraftträdanderegler.

Riktlinjerna för tillämpningen av artikel 81 på horisontella avtal om forskning och utveckling

Forsknings- och utvecklingsavtal är i allmänhet horisontella. De berörs därmed av riktlinjerna. Här ges därför en översiktlig redovisning som tar sikte på riktlinjernas struktur och huvuddrag. Det bör understrykas att i de avseenden som EG:s förordning för avtal om forskning och utveckling reglerar en viss aspekt detta har företrädare framför riktlinjerna, som ju är utformade generellt.

Riktlinjernas inledande avsnitt

Här anges att ett samarbete mellan företag är horisontellt om företaget som är verksamma på samma marknadsnivå(er) ingår ett avtal. Horisontellt samarbete innebär oftast ett samarbete mellan konkurrenter och kan innebära konkurrensproblem. Detta är fallet om parterna i ett samarbete kommer överens om att fastställa priser eller produktion eller att dela upp marknader, eller om samarbetet ger parterna möjlighet att upprätthålla, förvärva eller utöka ett marknadsinflytande och därmed har negativa

effekter på marknaden i fråga om priser, produktion, innovation, varusortiment eller varukvalitet.

I riktlinjerna anges vidare att horisontellt samarbete också kan ge betydande ekonomiska fördelar. Företagen måste reagera på ett ökande konkurrenstryck och på marknadsförhållanden som är stadda i ständig förändring på grund av globaliseringen, de snabba tekniska framstegen och marknadernas generellt mer dynamiska natur. Samarbete kan vara ett sätt att dela risker, spara kostnader, förena know-how och lansera innovationer snabbare. Samarbete är framför allt för små och medelstora företag ett viktigt sätt att anpassa sig till de skiftande marknadsförhållandena.

De skiftande marknadsförhållandena har gett upphov till en allt mer varierande och omfattande användning av horisontellt samarbete, uttalas det vidare. Det behövs enligt kommissionen fullständigare och uppdaterade anvisningar för att öka klarheten och överskådligheten i fråga om tillämpningen av artikel 81 på detta område. Vid bedömningen måste man fästa större vikt vid ekonomiska kriterier, som bättre återspeglar den senaste utvecklingen i gemenskapsdomstolarnas rättsskipning och rättspraxis.

Syftet med riktlinjerna är att skapa ett analysunderlag för de vanligaste typerna av horisontellt samarbete. Detta underlag grundar sig främst på kriterier som bidrar till att analysera den ekonomiska kontexten kring ett samarbetsavtal. Ekonomiska kriterier, såsom parternas marknadsinflytande och andra omständigheter som har samband med marknadsstrukturen, är avgörande för bedömningen av samarbetets sannolika inverkan på marknaden, och därmed för en bedömning enligt artikel 81.

De aktuella riktlinjerna gäller inte alla tänkbara horisontella avtal, utan endast sådant samarbete som kan leda till effektivitetsvinster. Hit hör bl.a. avtal om forskning och utveckling, specialisering, produktion, inköp, saluföring och standardisering samt miljöavtal.

Avtal som ingås mellan företag som är verksamma på olika nivåer i produktions- eller distributionskedjan, dvs. vertikala avtal, är i princip undantagna från dessa riktlinjer. Dessa avtal behandlas i gruppundantagsförordningen om vertikala avtal och

i riktlinjerna om vertikala begränsningar. I den mån vertikala avtal, exempelvis distributionsavtal, ingås mellan konkurrenter, kan effekterna på marknaden och de eventuella konkurrensproblemen vara likadana som i fråga om horisontella avtal. Sådana avtal måste därför bedömas enligt de principer som beskrivs i de nu aktuella riktlinjerna. Detta utesluter inte att man dessutom tillämpar riktlinjerna om vertikala begränsningar på dessa avtal.

De kriterier som fastställs i riktlinjerna är tillämpliga på samarbete både i fråga om varor och tjänster. Med produkter eller varor avses fortsättningsvis även tjänster.

I riktlinjernas inledande avsnitt anges också de grundläggande principerna för bedömning enligt artikel 81 på följande sätt.

I vissa fall anger samarbetets art från första början att artikel 81.1 skall tillämpas. Detta gäller avtal som har till syfte att begränsa konkurrensen genom fastställande av priser, begränsning av produktionen eller uppdelning av marknader eller kunder. Dessa avtal antas ha negativa effekter på marknaden, och det är enligt kommissionen därför inte nödvändigt att undersöka vilka effekter de verkligen har på konkurrensen och marknaden.

Många horisontella samarbetsavtal har dock inte till syfte att begränsa konkurrensen. Därför är det nödvändigt att undersöka effekterna av avtalet. För denna bedömning är det inte tillräckligt att avtalet begränsar konkurrensen mellan parterna. Det måste också sannolikt begränsa konkurrensen på marknaden i sådan utsträckning att negativa marknadseffekter kan förväntas i fråga om priser, produktion, innovation eller utbudet och kvaliteten på varor eller tjänster.

Huruvida ett avtal kan ha sådana negativa effekter på marknaden beror på den ekonomiska kontexten. Man bör då ta hänsyn till både avtalets art och parternas gemensamma marknadsinflytande som - tillsammans med andra strukturbetingade faktorer - avgör hur stor risken är för att samarbetet påverkar konkurrensen totalt sett i så stor omfattning.

Mot denna bakgrund behandlas och kommenteras särskilt i riktlinjerna faktorerna avtalets art samt marknadsinflytande och marknadsstruktur. Detsamma gäller rekvisiten i artikel 81.3 i fråga om ekonomiska fördelar, skälig andel av dessa till kon-

sumenterna, endast nödvändiga begränsningar och att konkurrensen inte sätts ur spel.

Beträffande ekonomiska fördelar sägs bl.a. att ett samarbete exempelvis kan ge företag möjlighet att tillhandahålla varor eller tjänster till lägre priser, med högre kvalitet eller införa innovationer snabbare. De flesta effektivitetsvinster uppstår när kunnande eller resurser av olika slag sammanslås och integreras. Påståenden om effektivitetsvinster måste beläggas. Spekulationer eller allmänna uttalanden om kostnadsbesparingar är inte tillräckliga. Kommissionen beaktar inte kostnadsbesparingar som uppkommer genom begränsningar av produktionen eller uppdelning av marknaden eller som enbart beror på utövande av marknadsinflytande.

Med den här redovisade strukturen för analys som grund redovisas i riktlinjerna kommissionens bedömning i fråga om följande avtalstyper:

- 1) avtal om forskning och utveckling,
- 2) produktionsavtal inklusive specialiseringsavtal,
- 3) inköpsavtal,
- 4) saluföringsavtal,
- 5) standardiseringsavtal och
- 6) miljöavtal.

I fråga om varje avtalstyp behandlas aspekterna definition, relevant marknad och beräkning av marknadsandelar. Vidare gäller det bedömningen enligt artikel 81.1, varvid riktlinjerna skiljer mellan kategorierna avtal som inte omfattas av artikel 81.1, avtal som nästan alltid omfattas av artikel 81.1 samt avtal som kan omfattas av artikel 81.1. Riktlinjerna kommenterar därefter bedömningen enligt artikel 81.3. Vidare lämnas i riktlinjerna en rad praktiska exempel, för att illustrera vad som anförs.

I det följande redovisas för den nu aktuella avtalstypen.

Avtal om forskning och utveckling

Inledningsvis anges att riktlinjerna bör ses som ett komplement till bl.a. gruppundantagsförordningen om forskning och utveckling (FoU). Det pekas på att FoU kan ha olika form och räckvidd, och kan ha formen av ett samarbetsavtal eller ett gemensamt företag. Förut beskrivna fördelar med samarbetet redovisas. Genom ett sådant samarbete kommer små och medelstora företag sannolikt att öka sin forskning och utveckling totalt sett och kunna konkurrera effektivare med starkare marknadsaktörer. Under vissa omständigheter kan FoU-avtal dock orsaka konkurrensproblem och till exempel ha en begränsande effekt på priser, produktion, innovation eller produkters mångfald eller kvalitet. En analys redovisas i fråga om begreppet relevant marknad samt effekter för konkurrensen på innovationsområdet.

Därefter behandlas avtal som bedöms inte omfattas av artikel 81.1, som nästan alltid träffas av den samt avtal som kan omfattas av artikel 81.1. Viktiga bedömningsfaktorer är marknadsinflytande och marknadsstruktur, som redovisas närmare. Också bedömningen enligt artikel 81.3 behandlas närmare. Praktiska exempel illustrerar analysen.

Nya svenska regler om gruppundantag för avtal om forskning och utveckling samt om specialiseringsavtal

Gruppundantag behövs

Regeringen bedömer att det liksom tidigare behövs gruppundantag i enlighet med 8 § konkurrenslagen för avtal i fråga om FoU samt om specialisering vilka har övervägande positiva effekter.

Den rättstekniska utformningen av EG-reglerna

Vart och ett av de båda nämnda områdena regleras idag med ett särskilt svenskt gruppundantag i enlighet med hittillsvarande EG-modeller. Dessa har nu ersatts av förut nämnda nya EG-förordningar om avtal om FoU samt om specialisering. Förord-

ningarna kompletteras av kommissionens riktlinjer för horisontella samarbetsavtal.

De nya EG-reglerna innebär en övergång från den formalistiska utformning av reglerna som låg till grund för de förutvarande gruppundantagen till en mer ekonomisk hållning vid bedömningen av avtal om forskning och utveckling samt om specialisering. Syftet med den nya hållningen är att tillåta samarbete mellan konkurrenter när det bidrar till ekonomiskt välstånd utan att det skadar konkurrensen.

De nya gruppundantagen är tydligare utformade och har ett större tillämpningsområde. Förhållningssättet liknar i hög grad det i kommissionens gruppundantag för vertikala samarbetsavtal som antogs den 22 december 1999.

Det gamla systemet byggde på att sådana begränsningar som var tillåtna angavs i en s.k. vit lista. Därmed var det icke beskrivna otillåtet, om det föll inom förbudsområdet. En sådan teknik kan skapa trögheter i marknadens funktionssätt och dra onödiga resurser, bl.a. genom att öka behovet av individuella undantag. I de nya gruppundantagen ges istället ett allmänt undantag för sådana bestämmelser som ingår i avtal om FoU samt om specialisering och som är nödvändiga för att genomföra avtalet. Härigenom skapas större avtalsfrihet för parterna. Dock är vissa avtalsvillkor som normalt har en konkurrensbegränsande effekt (prisöverenskommelser, produktionsbegränsningar eller uppdelning av marknader eller kunder) i regel förbjudna. Dessa avtalsvillkor anges i en s.k. svart lista. Vidare gäller alltså marknadsandelsgräns. Avtal som överskrider den gränsen är förbjudna, om förbudet i 6 § konkurrenslagen är tillämpligt. Därmed krävs ett individuellt undantag för att de skall bli tillåtna

Gruppundantagen för avtal om FoU samt om specialisering kompletteras av kommissionens riktlinjer för horisontella avtal. I riktlinjerna beskrivs den allmänna hållning som bör gälla när horisontella samarbetsavtal bedöms. Dessutom innehåller riktlinjerna en gemensam ram för analys. Avsikten är att hjälpa företagen att med större säkerhet bedöma om ett avtal är konkurrensbegränsande och om det i så fall kan komma i fråga för ett undantag.

I stort torde de nya EG-förordningarna om FoU samt om specialisering innebära att det materiella område som undantas blir bredare än tidigare.

Utgångspunkten för valet av svensk modell

I prop. 1999/2000:140, s. 161 f., Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald, har regeringen angett avsikten att på motsvarande sätt som i EU ersätta de nu gällande svenska gruppundantagen för avtal om FoU samt om specialisering med nya gruppundantag efter förebild av de nya EG-gruppundantagen. Denna utgångspunkt är naturlig av flera skäl. Till en början får i detta avseende framhållas följande tre betydelsefulla faktorer.

För det första får det mer generella ekonomiska synsättet och den förenklade strukturen hos de nya gruppundantagen som kommissionen utfärdat för avtal om FoU samt om specialiseringsavtal anses väl överensstämmande med det svenska synsättet i stort.

För det andra utgör nyordningen en viktig regelreformer inom konkurrenspolitiken. Reglerna blir enklare och förbudsområdet minskar. Detta är till fördel särskilt för de små företagens arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga och villkor i övrigt. Vidare får reformen bedömas på längre sikt komma att leda till vinster ur samhällsekonomisk och konsumentpolitisk synvinkel.

För det tredje måste dessutom till stöd för den nämnda utgångspunkten pekas på att vikten av rättslikhet mellan det gemenskapsrättsliga regelverket och det svenska har understrukits i flera lagstiftningssammanhang (jfr prop. 1992/93:56, s. 19 och prop. 1998/99:144 s. 43 f.). Detta möjliggör för företag och andra aktörer att arbeta med samma regler i sak, oavsett om det är EG-rätten eller svensk rätt som är tillämplig. En likhet av sådant slag är givetvis av stor betydelse även i detta sammanhang. Mot bakgrund av de förändringar som nu har skett inom den europeiska gemenskapen i fråga om vissa typer av horisontella avtal är det således naturligt att de svenska reglerna på området omprövas, inte minst med tanke på att nuvarande regler utformats med kommissionens tidigare regler som förebild.

Därför anser regeringen att det finns starka skäl för att nu införa ett nytt svenskt gruppundantag för, i detta sammanhang, avtal om FoU med kommissionens gruppundantag som förebild. Den svenska förordningen med gruppundantag för avtal om FoU, vars giltighetstid löper ut den 1 juli 2001, bör inte förlängas i sin nuvarande form. I stället bör den ersättas med ett nytt gruppundantag. Så sker nu.

De nämnda tre faktorerna talar naturligtvis med styrka för att det nya gruppundantaget för avtal om FoU i princip också bör ha motsvarande materiell innebörd som EG-reglerna. Sakliga förändringar måste enligt regeringens mening ske med återhållsamhet, för att inte de nämnda värdena helt eller delvis skall gå förlorade. Av detta följer att kommissionsförordningen med gruppundantag för avtal om FoU bör bilda utgångspunkten för svenska bestämmelser som ger reglerna i nämnda förordning tillämpning på motsvarande sätt. Avsteg som kan vara påkallade från denna grundmodell får i förekommande fall diskuteras för sig. Detta är utgångspunkten för den fortsatta framställningen.

Ett närmare ställningstagande i fråga om avsteg från grundmodellen förutsätter att man söker bilda sig en uppfattning om i vilka avseenden som rättsläget i Sverige skulle förändras om EG-reglernas materiella innebörd i princip gavs motsvarande tillämpning. Detta kommer att ske i det följande.

Hur förändras rättsläget i Sverige om EG-modellen väljs för FoU-avtal?

Det *primära gruppundantag* som görs i artikel 1 i EG:s gruppundantagsförordning för avtal om FoU omfattar, som tidigare nämnts, avtal som ingås mellan två eller flera företag (avtalsparterna) om villkoren för hur de skall bedriva

- a) gemensam forskning och utveckling avseende varor eller metoder och gemensamt utnyttjande av resultaten av denna forskning och utveckling,
- b) gemensamt utnyttjande av resultaten av sådan forskning och utveckling avseende produkter eller metoder som

bedrivits gemensamt inom ramen för ett tidigare ingånget avtal mellan samma parter, eller

- c) gemensam forskning eller utveckling avseende varor eller metoder utan gemensamt utnyttjande av resultaten.

Vidare stadgas i artikel 1 punkt 2 att undantag enligt punkt 1 också skall gälla bestämmelser som ingår i avtal om forskning och utveckling som inte utgör avtalets främsta syfte men är direkt knutna till och nödvändiga för att genomföra avtalet, exempelvis en skyldighet att inte självständigt eller tillsammans med tredje part bedriva forskning och utveckling inom det område avtalet gäller eller inom ett angränsande område under avtalets giltighetstid.

Omfattningen av undantaget i artikel 1 inskränks genom de villkor som uppställs i artikel 3. Dessa villkor har bäring på bl.a. parternas tillgång till resultaten av den gemensamma forskningen och utvecklingen för vidare forskning och utnyttjande samt användningen av befintlig know-how som är nödvändig för ett utnyttjande av nämnda resultat. Huvudprincipen kan sägas vara att den tillgången skall var fri. Ett antal inskränkningar, vilka framgår av artikel 3, finns dock.

Vid bedömningen av vad som är tillåtet måste även beaktas den s.k. *svarta lista* som artikel 5 innehåller. Listan upptar begränsningar som bedöms som särskilt allvarliga och som därför är otillåtna i gruppundantaget. Om en eller flera sådana otillåtna begränsningar finns i ett avtal som i övrigt uppfyller förutsättningarna för att gruppundantaget skall vara tillämpligt, upphör undantaget att gälla för avtalet i dess helhet.

De begränsningar som inte får förekomma har, som tidigare nämnts, avseende på bl.a. bestämmelser som begränsar produktion eller försäljning, fastställer priser vid försäljning av produkter som omfattas av avtalet till tredje man eller förbjuder passiv försäljning. Vissa undantag från dessa villkor finns i artikelns punkt 2.

Enligt artikel 4 gäller undantaget så länge som projektet pågår, om de deltagande företagen inte konkurrerar med varandra. Är företagen konkurrenter, får deras sammanlagda marknadsandelar inte överstiga 25 % av viss relevant marknad.

I artikel 6 finns föreskrifter för tillämpningen av tröskelvärdet för marknadsandelar. Artikel 7 ger kommissionen befogenhet att i visst fall besluta att förordningen inte skall tillämpas.

Regeringen bedömer det vara rimligt och påkallat att dessa regler, med undantag för tröskelvärdet för konkurrerande företag, ges motsvarande tillämpning i den nya svenska förordningen om gruppundantag för vertikala avtal. Frågan om tillämpningen av tröskelvärden kommer att behandlas särskilt nedan.

Ett förslag till nytt svenskt gruppundantag för avtal om FoU utformat i enlighet med det anförda har remissbehandlats (dnr N2001/4206/NL). De remissinstanser som inte uttryckligen tillstyrkt förslaget har lämnat det utan erinran, såsom Föreningen Svenskt Näringsliv, eller avstått från att yttra sig, såsom Företagarnas Riksorganisation.

Ett sådant undantag synes vid en första anblick väsentligen täcka in vad som f.n. är materiellt tillåtet i Sverige i fråga om själva arten av samarbetet. Detta gäller även med beaktande av de begränsningar som följer av den nämnda s.k. svarta listan. Närmare bestämt torde tillämpningsområdet ha utvidgats genom att den tidigare s.k. vita listan nu ersatts med en bestämmelse om att förordningen omfattar alla sådana begränsningar som är nödvändiga för att genomföra avtalet (artikel 1.2 första stycket), med undantag för vad som omfattas av den svarta listan och som följer av de ytterligare villkor som gäller enligt artikel 3. De villkor som ställs upp i artikel 3 torde i princip motsvara de villkor som fanns i det gamla undantagets artikel 2. Vissa förändringar har dock gjorts. En sådan förändring är att en särbestämmelse införts om vad som kan avtalas beträffande forskningsinstituts, högskolors och vissa typer av företags utnyttjande av resultaten från gemensam forskning och utveckling.

En utvidgning av gruppundantagets tillämpningsområde har skett genom att det tidigare villkoret om att det gemensamma forsknings- och utvecklingsarbetet måste utföras inom ramen för ett program i vilket anges målen för arbetet och på vilket område det skall bedrivas har tagits bort, jfr (EEG) nr 418/85, artikel 2 a.

Tillämpningsområdet har också utvidgats genom att tröskelvärde höjts från 10 % till 25 % i de fall som avtalet omfattar även vissa fall av gemensam distribution av de gemensamt utvecklade varorna. Dessutom har gränsen för hur mycket tröskelvärde under vissa förutsättningar och under viss angiven tid får överskridas med ökats från 2 % till 5 %.

Tröskelvärden

Artikel 4 Punkt 1 och 2 i kommissionens nya gruppundantag motsvarar i princip motsvarande bestämmelser i det gamla gruppundantaget, med den förändringen att tröskelvärde i punkt 2 höjts från 20 % till 25 %. Enligt punkten 1 skall undantag, om företagen inte är konkurrenter, gälla så länge som forsknings- och utvecklingsprojektet pågår. Om resultaten utnyttjas gemensamt, skall undantaget fortsätta att gälla under sju år (tidigare fem år) från den tidpunkt när de produkter som omfattas av avtalet för första gången släpps ut på marknaden på den inre marknaden. Punkten 2 avser det fallet att två eller flera företag är konkurrerande företag. Vid sådant förhållande gäller undantag enligt artikel 1 för den tid som anges i punkt 1 endast om de deltagande företagens sammanlagda marknadsandelar vid FoU-avtalets ingående inte överstiger 25 % av den relevanta marknaden för de produkter som kan förbättras eller ersättas av de produkter som omfattas av avtalet. Det kan noteras att det i punkten 2 i den svenska översättningen av förordningen genom ett uppenbart skrivfel intagits även bestämmelsen i punkt 3.

Bestämmelsen om tröskelvärden i de fall där två eller flera av de samarbetande företagen är konkurrenter gavs aldrig motsvarande tillämpning i den nu gällande svenska förordningen om gruppundantag för avtal om FoU. Det innebär att det i Sverige inte finns någon begränsning avseende marknadsandelar under de första fem åren för konkurrenter som samarbetar om FoU.

I förordningsmotiven till den förutvarande svenska gruppundantagsförordningen⁹ anfördes att uteslutningen av den bestämmelsen i den svenska förordningen medför att konkurrerande tillverkare behandlas på samma sätt som icke konkurrerande tillverkare i det svenska gruppundantaget. Som skäl för det avsteget från EG:s gruppundantag anfördes att det får antas att de samarbeten om utveckling och forskning som kan få verkningar på den svenska marknaden regelmässigt är av den omfattningen att de skall bedömas enligt EES-reglerna varför det inte framstår som meningsfullt att ge förbudet i 6 § konkurrenslagen ett vidsträcktare tillämpningsområde än som blir följden av EES-reglerna.

Som framgått ovan har den nu berörda bestämmelsen inte heller getts motsvarande tillämpning i den nu gällande svenska förordningen. I motiven till den nu gällande svenska förordningen (Fm 1996:5, s. 10) anføres som skäl för detta följande.

Forsknings- och utvecklingsarbetet i svenska företag är inte i samma utsträckning som i andra länder kopplat till verksamheten inom universitet och högskolor. Vanligen torde det vara de större företagen på marknaden som bedriver forsknings- och utvecklingsarbete. Inte sällan bedrivs sådant arbete även inom ramen för olika branschorganisationer.

FoU är värdefulla inslag i en dynamisk ekonomi. Det finns anledning att inta en liberal hållning till forsknings- och utvecklingsarbete. Mot denna bakgrund bör även fortsättningsvis konkurrerande tillverkare jämföras med icke konkurrerande tillverkare i det svenska gruppundantaget.

Regeringen anser att de anförda skälen alltjämt föreligger. Det finns därför starka skäl för att också denna gång jämföra konkurrerande tillverkare med icke konkurrerande tillverkare i det svenska gruppundantaget.

Däremot bör punkt 1 och 3, med viss språklig justering beträffande punkt 1, ges motsvarande tillämpning i det svenska gruppundantaget.

⁹ Förordning (1993:76) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för avtal om forskning och utveckling, förordningsmotiv Fm 1996:5, s. 24

Individuella undantag m.m.

För avtal som inte omfattas av det nya gruppundantaget för avtal om FoU finns alltid möjligheten att söka individuellt undantag enligt 8 § konkurrenslagen. De krav som uppställs i detta lagrum har redovisats i det föregående. De berörda företagen kan därvid själva och med ledning av riktlinjer respektive allmänna råd bedöma om deras villkor uppfyller kraven.

Det nu berörda har visst samband med vad som är själva räckvidden för förbudet i 6 § konkurrenslagen. Härvidlag måste uppmärksammas de principer om s.k. funktionsskydd som utvecklats i EG-rätten. Vissa begränsningar som ålagts medlemmarna i en sammanslutning av företag - och som medförde fördelar i form av modernisering, rationalisering och effektivisering - har av EG-domstolen ansetts kunna falla utanför det förbud som numera är intaget i artikel 81.1, när begränsningarna inte har gått utöver vad som var nödvändigt för att säkerställa att sammanslutningen fungerade tillfredsställande.

Ett nära samband med funktionsskyddet har frågan om möjligheten att göra s.k. kvalitativa bedömningar av den typ som 8 § konkurrenslagen representerar redan vid prövningen av spørsmålet huruvida förbudet i 6 § nämnda lag är tillämpligt eller inte. I den rättsvetenskapliga debatten har pekats på exempel hämtade ur EG-domstolens praxis utvisande att restriktioner som är nödvändiga och proportionella för ett avtals rätta funktion inte omfattas av förbudet, under förutsättning att avtalet som sådant är positivt för konkurrensen, något som ibland kallas kvalitativ märkbarhet.

Hithörande frågeställningar har bl.a. behandlats i Ds 1998:72 Små företag och konkurrenslagen, s. 235 ff.

Förhållandet mellan EG-rätten och nationell rätt

För att EG:s regler om förbud mot konkurrensbegränsningar skall vara tillämpliga krävs att handeln mellan medlemsstaterna kan påverkas direkt eller indirekt. Det skall därvid vara möjligt att med tillräcklig grad av sannolikhet på basis av objektiva rättsliga eller faktiska omständigheter förutse att ett avtal har ett

direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt inflytande på handelsmönstret för varor eller tjänster mellan medlemsstaterna (det s.k. samhandelskriteriet)

När EG-rätten är tillämplig gäller grundläggande principer om EG-rättens rättsliga företräde och enhetliga tillämpning. Dessa principer innebär att den nationella rätten, som gäller parallellt med EG-rätten, inte får i det enskilda fallet tillämpas på ett sätt som strider mot den fulla och enhetliga tillämpningen av EG:s konkurrensregler. Sedan den 1 januari 2001 får Konkurrensverket tillämpa artikel 81 och 82 i fördraget (SFS 2000:1023).

Aspekten tillämpning av nationella regler behandlas i ett förslag till rådets beslut om den 27 september 2000 och som avser en ny förordning om tillämpning av artiklarna 81 och 82 i fördraget.

FoU-avtal förekommer inom många olika typer av branscher. Avtalen varierar inom vida ramar när det gäller omfattning och betydelse. Frågan om huruvida sådana FoU-avtal som har märkbar effekt på den svenska marknaden även påverkar samhandeln kan därför inte besvaras generellt. Svaret blir bl.a. beroende av vilka varor eller tjänster och vilka företag som omfattas av det enskilda avtalet. Det torde dock finnas många sådana avtal som inte påverkar samhandeln, och därvid är uteslutande nationella regler tillämpliga.

Betydelsen av kommissionens riktlinjer som tolkningskälla

Den svenska konkurrenslagen (1993:20) är grundad på statsmakternas vilja att så långt som det är möjligt uppnå materiell rättslikhet med EG:s konkurrensregler. I förarbetena (prop. 1992/93:56, s. 21) sägs att för att åstadkomma detta motivskrivningen måste hållas på ett relativt allmänt plan, för att inte hindra en dynamisk rättsutveckling på området. Vidare uttalas att inom EG-rätten EG-domstolens praxis har stor betydelse för att bestämma förbudens räckvidd. Även vid tillämpningen av den svenska konkurrenslagen kommer praxis att få stor betydelse. Regeringen pekade vidare på att det som alltid vid ny lagstiftning emellertid kommer att dröja någon tid innan fast

praxis har utkristalliserat sig. Genom en materiell samordning med EG:s regler bör dock mycken ledning vid tillämpningen av en ny svensk konkurrenslag kunna hämtas från EG-domstolens praxis. Rättspraxis bör vidare, uttalade regeringen, kunna utvecklas med EG-rätten som grund.

Kommissionen är en av EG:s rättsskapande institutioner, även om EG-domstolen har rollen som sista instans. Beträffande kommissionens tidigare nämnda riktlinjer om *vertikala* begränsningar är det, såsom anfördes i motiven till förordningen om gruppundantag för vertikala avtal (Fm 2000:3, s. 56), naturligt att dessa utgör en form av tolkningskälla för den svenska rättstillämpningen. Riktlinjerna om vertikala begränsningar har därvid en särskild ställning, eftersom de kan sägas utgöra en bas för vad kommissionen har föreskrivit i gruppundantagsförordningen för vertikala avtal och som i mångt och mycket ges motsvarande tillämpning genom den svenska förordningen om vertikala avtal.

I fråga om kommissionens riktlinjer om *horisontella* samarbetsavtal är det tekniska läget, så som anfördes i nyssnämnda motiv, ett annat. Eftersom kommissionen inte antagit en särskild, generell gruppundantagsförordning för sådana avtal utgör de nämnda riktlinjerna en förklaring till hur kommissionen för sin del tolkar den rättsliga innebörden av artikel 81 i fråga om olika former av horisontella samarbetsituationer. Med den förut redovisade kopplingen i konkurrenslagets förarbeten till EG-rätten bör också riktlinjerna för tillämpningen av artikel 81 på horisontella samarbetsavtal kunna på grund av konkurrenslagets innehåll i detta avseende ses som en form av tolkningskälla vid tillämpningen av 6 och 8 §§ nämnda lag samt denna förordning. Också i detta avseende bör således svensk rättspraxis kunna utvecklas med EG-rätten som grund, även om anpassningar till svenska förhållanden kan behövas i förekommande fall.

Det bör understrykas att kommissionens tillkännagivanden är rättsligt oförbindande.

Den närmare tekniska utformningen av den svenska förordningen

Vissa tekniska justeringar är påkallade när det som anges i kommissionens förordning skall ges motsvarande tillämpning. En sådan tillämpning bör inte ges i fråga om artikel 1.1 som innehåller det grundläggande gruppundantaget för FoU-avtal. Efter det mönster som har utbildats i Sverige bör detta undantag göras direkt i den svenska förordningen. Så sker i 1-2 §§. Det nu anförda innebär att artikel 1.1 getts motsvarande tillämpning redan genom denna teknik.

Av skäl som utvecklats ovan bör artikel 4.2, som behandlar tröskelvärden i de fall FoU-avtal ingås av konkurrerande företag, inte ges motsvarande tillämpning i Sverige. Härtill bör en viss språklig justering ske av artikel 4.1.

Inte heller artikel 7 bör ges en sådan tillämpning. Artikel 7 behandlar kommissionens rätt enligt en annan EG-förordning att i visst fall förklara att EG:s gruppundantagsförordning inte skall tillämpas. En liknande befogenhet har Konkurrensverket enligt den svenska konkurrenslagen. Detta behandlas i det följande.

Slutligen saknas det också skäl att ge artiklarna 8-9 motsvarande tillämpning. Dessa innehåller särskilda övergångs- och ikraftträdandebestämmelser. Vad som behövs på denna punkt bör få sin egen reglering i den svenska förordningen.

Därutöver behöver det göras en smärre justeringar i den text som skall ges motsvarande tillämpning på så sätt att det i den svenska förordningen föreskrivs att hänvisningarna i artikel 3-5 till undantaget i artikel 1 avser 2 § i förening med 1 §.

Avtal som inte har märkbar effekt

Förbudet i 6 § konkurrenslagen omfattar endast avtal som hindrar, begränsar eller snedvrider konkurrensen på ett märkbart sätt. I prop. 1992/93:56 Ny konkurrenslagstiftning, s. 73, anges att samarbete mellan mindre eller medelstora företag där avtalsprodukterna, eller produkter som av konsumenterna uppfattas som likvärdiga och som tillverkas eller säljs av avtalsparterna,

omfattar en mindre del av den relevanta marknaden - omkring tio procent - normalt torde sakna betydelse för konkurrensen. Är det fråga om mycket små företag - företag med en årsomsättning under tio miljoner kronor - som samarbetar torde marknadsandelen kunna vara något högre än tio procent utan att samarbetet faller under förbudet. Ingår däremot större företag i samarbetet torde det i allmänhet inte kunna hävdas att konkurrensen ej påverkas på ett märkbart sätt, även om avtalsprodukterna omfattar en mindre del av den relevanta marknaden. Det avgörande för om ett avtal etc. skall anses påverka konkurrensen på ett märkbart sätt är alltså storleken på de samarbetande företagen och marknadsandelen för avtalsprodukterna, anför det ytterligare i propositionen.

Beträffande lagens tillämpningsområde har riksdagen uttalat (bet. 1992/93:NU17 s. 4) att den utgår från att den riktlinje för bedömning av samverkan mellan små företag som anges i propositionen tillämpas flexibelt.

Konkurrensverket har i sitt allmänna råd (KKVFS 1999:1) om avtal av mindre betydelse (bagatellavtal) som inte omfattas av förbudet i 6 § konkurrenslagen (1993:20) närmare utvecklat hur begreppet "på ett märkbart sätt" bör tolkas. Enligt det allmänna rådet påverkas konkurrensen inte på ett märkbart sätt bl.a. om avtalsparterna och till dem anknutna företag har

a) en marknadsandel som inte överstiger 10 procent, om avtalet gäller mellan företag som är verksamma i samma tillverknings- eller försäljningsled, s.k. horisontella avtal, eller

b) en marknadsandel som inte överstiger 15 procent, om avtalet gäller mellan företag som är verksamma i olika tillverknings- eller försäljningsled, s.k. vertikala avtal.

Vidare anges i det allmänna rådet att, om den totala årsomsättningen för envar avtalspart och till denne anknutna företag inte överstiger 30 miljoner kronor, Konkurrensverket anser att de tillsammans kan ha en marknadsandel om högst 15 procent utan att samarbetet omfattas av förbudet i 6 § konkurrenslagen.

Vissa reservationer och närmare preciseringar görs i det allmänna rådet.

Det nu aktuella gruppundantaget, och de häri angivna förutsättningarna för undantag, medför givetvis inga inskränkningar

i begreppet ”på ett märkbart sätt” i 6 § konkurrenslagen. Det är endast sådana specialiseringsavtal som träffas av förbudet i 6 § som behöver undantag från förbudet, och som därvid för att omfattas av detta gruppundantag måste uppfylla de förutsättningar som anges i undantaget.

Återkallelse av gruppundantag

Konkurrensverket får med stöd av 18 § konkurrenslagen återkalla det undantag som gäller för ett avtal på grund av gruppundantagsförordningen för avtal om forskning och utveckling, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 § samma lag.

Kommissionen kan enligt artikel 7 i rådets förordning (EEG) nr 2821/71 av den 20 december 1971 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 (numera artikel 81.3) på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden¹⁰ förklara att dess gruppundantagsförordning för avtal om forskning och utveckling inte skall tillämpas, om kommissionen i ett visst fall finner att avtal om forskning och utveckling som omfattas av sistnämnda förordning ändå har vissa verkningar som är oförenliga med villkoren i artikel 81.3 i fördraget. I gruppundantaget för avtal om forskning och utveckling har kommissionen i dess artikel 7 erinrat om detta. Vidare har kommissionen i sistnämnda artikel tillfört att det nämnda särskilt gäller om a) avtalet om forskning och utveckling på grund av den begränsade forskningskapaciteten som finns tillgänglig på annat håll i väsentlig grad begränsar utrymmet för tredje part att bedriva forskning och utveckling inom det berörda området, b) avtalet om forskning och utveckling på grund av den särskilda utbudsstrukturen i väsentlig grad begränsar tredje parts tillträde till marknaden för de produkter som omfattas av avtalet, c) parterna utan saklig grund inte utnyttjar resultaten av den gemensamma forskningen och utvecklingen, d) de produkter som omfattas av avtalet inte på den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av denna är utsatta för en effektiv konkurrens från identiska produkter eller

¹⁰ EGT L 285, 29.12.1971, s. 46 (Celex 371R2821).

produkter som på grund av sina egenskaper, sitt pris och sin tilltänkta användning av konsumenterna betraktas som likartade, eller e) avtalet om forskning och utveckling skulle sätta den effektiva konkurrensen ur spel inom forskning och utveckling på en viss marknad. Det noteras att punkten c ovan i den svenska översättningen kommit att få ett uppenbart felaktigt innehåll genom att ett ”inte” tappats bort mellan ”grund” och ”utnyttjar”.

Redan vid tillämpningen av 18 § i förening med 8 § enligt innehållet i dessa lagrum är det naturligt att fästa avseende vid förhållanden av det nyss angivna slaget. Därtill kommer, som berörts, att de materiella reglerna i 8 § konkurrenslagen har utformats med artikel 81.3 som förebild. Vidare finns den tidigare beskrivna kopplingen i lagens förarbeten till EG-rätten genom uttalandet att svensk rättspraxis bör kunna utvecklas med EG-rätten som grund. Det torde vid sådant förhållande få antas att de rättstillämpande instanserna vid prövningen enligt 18 § särskilt beaktar de av kommissionen i artikel 7 i gruppundantaget för avtal om forskning och utveckling beskrivna kriterierna.

Gruppundantagets giltighetstid

Gruppundantagen i EG avser alltid en bestämd period. EG:s gruppundantag för avtal om forskning och utveckling skall upphöra att gälla den 31 december 2010. Även de svenska gruppundantagen har i regel begränsad giltighetstid för att det efter en viss tid skall kunna utvärderas om förutsättningarna för gruppundantagen fortfarande är för handen och vilka praktiska erfarenheter som gjorts. Det kommer att finnas skäl att göra en översyn av det svenska gruppundantaget i samband med att EG:s gruppundantag upphör att gälla. Det svenska gruppundantaget bör därför ges samma giltighetstid som EG:s, dvs. till utgången av december 2010.

Övergångsbestämmelser

I artikel 8 i EG:s gruppundantagsförordning för avtal om forskning och utveckling anges att förbudet i artikel 81.1 inte skall tillämpas under perioden från och med den 1 januari 2001 till och med den 30 juni 2002 i fråga om avtal som redan är i kraft den 31 december 2000 och som inte uppfyller villkoren för undantag enligt den här förordningen men som uppfyller villkoren för undantag i kommissionens förordning (EEG) nr 418/85, som nämnts tidigare. I den svenska förordningen bör ges regler som leder till samma resultat i fråga om utgången av övergångsperioden.

Övrigt

Gruppundantaget ger undantag endast från förbudet i 6 § konkurrenslagen mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag. Förbudet i 19 § samma lag mot missbruk av dominerande ställning är således tillämpligt även på sådana avtal om forskning och utveckling som uppfyller förutsättningarna i detta gruppundantag.

Bilaga

KOMMISSIONENS FÖRORDNING (EG) nr 2659/2000
av den 29 november 2000
om tillämpning av artikel 81.3 i fördraget på grupper av avtal om
forskning och utveckling
(Text av betydelse för EES)

(Publicerad i Europeiska gemenskapernas officiella tidning nr L 304,
05/12/2000 s. 0007 – 0012)

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION HAR
ANTAGIT DENNA FÖRORDNING

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen,

med beaktande av rådets förordning (EEG) nr 2821/71 av den 20 december 1971 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden(1), senast ändrad genom Anslutningsakten för Österrike, Finland och Sverige, särskilt artikel 1.1 b i denna,

efter att ha offentliggjort ett utkast till denna förordning(2),

efter samråd med Rådgivande kommittén för kartell- och monopolfrågor, och

av följande skäl:

1. Förordning (EEG) nr 2821/71 ger kommissionen befogenhet tillämpa artikel 81.3 (tidigare artikel 85.3) i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden som omfattas av artikel 81.1 och som gäller forskning och utveckling avseende produkter eller metoder före stadiet för industriell tillämpning och utnyttjande av resultaten, inklusive bestämmelser om immateriella rättigheter.
2. Enligt artikel 163.2 i fördraget skall gemenskapen stimulera företag, inklusive små och medelstora företag, i deras insatser för forskning

och teknisk utveckling av hög kvalitet samt stödja deras ansträngningar att samarbeta med varandra. Enligt rådets beslut 1999/65/EG av den 22 december 1998 om regler för företags, forskningscentrums och universitets deltagande samt om regler för spridning av forskningsresultat för genomförandet av Europeiska gemenskapens femte ramprogram (1998-2002)(3) och kommissionens förordning (EG) nr 996/1999(4) om tillämpningsföreskrifter till beslut 1999/65/EG skall indirekta åtgärder inom forskning och teknisk utveckling (FoTU) som får stöd inom gemenskapens femte ramprogram vidtas i samarbete.

3. Avtal om att bedriva gemensam forskning eller utveckling av forskningsresultat före stadiet för industriell tillämpning omfattas i regel inte av artikel 81.1 i fördraget. Under vissa omständigheter kan sådana avtal dock omfattas av artikel 81.1, exempelvis om parterna träffar avtal om att inte bedriva annan forskning och utveckling inom samma område och därmed avstår från möjligheten att uppnå konkurrensfördelar i förhållande till de övriga parterna, och de bör därför omfattas av bland annat denna förordning.

4. Med stöd av förordning (EEG) nr 2821/71 har kommissionen antagit förordning (EEG) nr 418/85 av den 19 december 1984 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av avtal om forskning och utveckling(5), senast ändrad genom förordning (EG) nr 2236/97(6). Förordning (EEG) nr 418/85 upphör att gälla den 31 december 2000.

5. En ny förordning bör uppfylla de två kraven att effektivt skydda konkurrensen och att ge företagen tillräcklig rättssäkerhet. Samtidigt som dessa mål eftersträvas bör så stor hänsyn som möjligt tas till behovet av att förenkla den administrativa tillsynen och de rättsliga ramarna. Under en viss nivå av marknadsinflytande kan det förutsättas att avtal om forskning och utveckling, som faller inom tillämpningsområdet för artikel 81.3, i allmänhet ger upphov till positiva effekter som kommer att uppväga eventuella negativa effekter på konkurrensen.

6. I förordning (EEG) nr 2821/71 sägs att det i kommissionens förordning om undantag skall anges vilka grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden som den är tillämplig på, vilka begränsningar eller bestämmelser som avtal, beslut och samordnade förfaranden får eller inte får innehålla, och vilka bestämmelser som avtal, beslut och samordnade förfaranden skall innehålla eller vilka andra villkor som skall vara uppfyllda.

7. Det är lämpligt att frånga metoden att räkna upp avtalsbestämmelser som är undantagna och i större utsträckning ange vilka grupper av avtal som är undantagna upp till en viss nivå av marknadsinflytande och att faställa vilka begränsningar eller bestämmelser sådana avtal inte får innehålla. Detta är förenligt med ett ekonomiskt synsätt, enligt vilket ett avtals effekt på den relevanta marknaden bedöms.

8. För tillämpningen av artikel 81.3 i förordningen i är det inte nödvändigt att fastställa vilka avtal som kan omfattas av artikel 81.1. Vid bedömningen av enskilda avtal som omfattas av artikel 81.1 måste flera faktorer beaktas, särskilt marknadsstrukturen på den relevanta marknaden.

9. Förmånen av gruppundantaget bör begränsas till att avse de avtal som med tillräckligt stor säkerhet kan antas uppfylla villkoren i artikel 81.3.

10. Samarbete avseende forskning och utveckling och utnyttjande av resultaten bidrar i allmänhet till tekniskt och ekonomiskt framåtskridande genom att öka spridningen av know-how mellan parterna och undvika dubbelarbete inom forskning och utveckling, genom att stimulera utvecklingen genom utbyte av kompletterande know-how och genom att rationalisera tillverkningen av de varor eller tillämpningen av de metoder som är resultat av forskningen och utvecklingen.

11. Gemensamt utnyttjande av resultaten kan anses som en naturlig följd av gemensam forskning och utveckling. Det kan försiggå i en rad olika former, såsom tillverkning, utnyttjande av immateriella rättigheter som i betydande grad bidrar till tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande eller saluföring av nya varor.

12. En mer omfattande och effektivare forskning och utveckling kan i allmänhet förväntas gagna konsumenterna genom att nya eller förbättrade metoder kan leda till nya eller förbättrade varor och tjänster eller till prissänkningar.

13. För att uppnå fördelarna och målen med gemensam forskning och utveckling bör denna förordning också kunna tillämpas på sådana bestämmelser i forsknings- och utvecklingsavtal som ligger utanför dessa avtals huvudsakliga syfte men som har ett direkt samband med och är nödvändiga för dess genomförande.

14. För att undantaget skall vara berättigat, bör forsknings- och utvecklingsresultaten vara av avgörande betydelse för de varor eller metoder som omfattas av det gemensamma utnyttjandet, och varje part bör ges möjlighet att utnyttja de resultat som den finner vara av intresse. När högskolor, forskningsinstitut eller sådana företag som tillhandahåller forsknings- och utvecklingstjänster på affärsmässiga villkor, men normalt inte aktivt utnyttjar resultaten av dessa, deltar i forskning och utveckling, bör de kunna avtala att deras rätt att utnyttja resultaten begränsas till fortsatt forskning. På samma sätt bör ickekonkurrerande företag kunna avtala om att begränsa sina utnyttjanderättigheter till ett eller flera tekniska tillämpningsområden i syfte att lättare få till stånd ett samarbete mellan parter vilkas kompetensområden kompletterar varandra.

15. Undantaget enligt denna förordning bör begränsas till avtal om forskning och utveckling som inte gör det möjligt för företagen att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av varorna eller tjänsterna i fråga. Gruppundantaget bör inte omfatta avtal mellan konkurrenter vilkas sammanlagda andel av marknaden för de varor eller tjänster, som till följd av resultaten av forsknings- och utvecklingsarbetet kan komma att förbättras eller ersättas, överskrider en viss nivå när avtalet ingås.

16. För att säkerställa att en effektiv konkurrens upprätthålls under det gemensamma utnyttjandet av resultaten bör det föreskrivas att gruppundantaget skall upphöra att gälla, om parternas sammanlagda andel av marknaden för de varor som är resultatet av den gemensamma forskningen och utvecklingen blir för stor. Oberoende av parternas marknadsandelar bör undantaget fortsätta att gälla under en viss period efter det att det gemensamma utnyttjandet inleds för att parternas marknadsandelar skall hinna stabilisera sig, särskilt efter lanseringen av en helt ny produkt, och för att garantera en viss minimiperiod för avkastning på det investerade kapitalet.

17. Avtal som innehåller begränsningar som inte är absolut nödvändiga för att uppnå de ovannämnda positiva verkningarna bör inte omfattas av undantaget enligt denna förordning. Vissa allvarliga begränsningar i konkurrensen bör i princip inte omfattas av det gruppundantag som fastställs genom denna förordning, oberoende av de berörda företagens marknadsandelar, såsom begränsningar av parternas frihet att bedriva forskning och utveckling på områden som inte har något

samband med det område som omfattas av programmet, fastställande av priser i förhållande till tredje man, begränsningar av produktion eller försäljning, uppdelning av marknader eller kundunderlag, eller begränsningar av den passiva försäljningen av de varor som omfattas av avtalet inom territorier som är förbehållna andra parter.

18. Bestämmelserna i denna förordning om begränsningen avseende marknadsandelar, om att vissa avtal inte får undantag och om övriga villkor säkerställer normalt att de avtal som omfattas av gruppundantaget inte ger de deltagande företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av de berörda varorna eller tjänsterna.

19. I de särskilda fall där avtal som omfattas av denna förordning ändå har verkningar som är oförenliga med artikel 81.3 i fördraget, kan kommissionen förklara att gruppundantaget inte skall tillämpas.

20. Avtal mellan företag som inte är konkurrerande tillverkare av produkter som kan förbättras eller ersättas med hjälp av resultaten av forskningen och utvecklingen kommer bara att kunna sätta en effektiv konkurrens ur spel inom forskning och utveckling under exceptionella omständigheter. Sådana avtal bör därför kunna omfattas av gruppundantaget oberoende av marknadsandelar, och exceptionella fall bör kunna behandlas genom beslut om att gruppundantaget inte skall gälla.

21. Avtal om forskning och utveckling är ofta långfristiga, särskilt när samarbetet utvidgas till att även omfatta utnyttjandet av resultaten. Förordningens giltighetstid bör därför bestämmas till tio år.

22. Denna förordning inskränker inte tillämpningen av artikel 82 i fördraget.

23. I enlighet med principen om EG-rättens företräde bör inga åtgärder som vidtagits vid tillämpningen av nationell konkurrenslagstiftning försvåra en likformig tillämpning på hela den gemensamma marknaden av gemenskapens konkurrensregler eller den fulla effekten av åtgärder som beslutats för att genomföra dessa regler, inklusive denna förordning.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Undantag

1. Enligt artikel 81.3 i fördraget och på de villkor som följer av denna förordning förklaras artikel 81.1, icke tillämplig på avtal mellan två eller flera företag (nedan kallade parterna) om villkoren för hur dessa företag skall bedriva

a) gemensam forskning och utveckling avseende varor eller metoder och gemensamt utnyttjande av resultaten av denna forskning och utveckling,

b) gemensamt utnyttjande av resultaten av sådan forskning och utveckling avseende produkter eller metoder som bedrivits gemensamt inom ramen för ett tidigare ingånget avtal mellan samma parter, eller

c) gemensam forskning och utveckling avseende varor eller metoder utan gemensamt utnyttjande av resultaten.

Detta undantag skall gälla i den mån sådana avtal (nedan kallade avtal om forskning och utveckling) innehåller konkurrensbegränsningar som omfattas av artikel 81.1.

2. Undantaget enligt punkt 1 skall också gälla bestämmelser som ingår i avtal om forskning och utveckling som inte utgör avtalets främsta syfte men är direkt knutna till och nödvändiga för att genomföra avtalet, exempelvis en skyldighet att inte självständigt eller tillsammans med tredje part bedriva forskning och utveckling inom det område avtalet gäller eller inom ett angränsande område under avtalets giltighetstid. Första stycket skall dock inte gälla bestämmelser som har samma syfte som de begränsningar av konkurrensen som avses i artikel 5.1.

Artikel 2

Definitioner

I denna förordning används följande beteckningar med de betydelse som här anges:

- 1) *avtal*: ett avtal, ett beslut av en företagssammanslutning eller ett samordnat förfarande.
- 2) *deltagande företag*: företag som är parter i ett forsknings- och utvecklingsavtal och deras respektive anknutna företag.
- 3) *anknutna företag*:
  - a) företag i vilka en avtalspart i ett avtal om forskning och utveckling direkt eller indirekt
    - i) har rätt att utöva mer än hälften av rösträttigheterna,
    - ii) har rätt att utse mer än hälften av ledamöterna i styrelsen, direktionen eller organ som rättsligt företräder företaget, eller
    - iii) har rätt att leda företagets verksamhet,
  - b) företag som direkt eller indirekt gentemot en avtalspart i ett avtal om forskning och utveckling har de rättigheter eller befogenheter som anges i a,
  - c) företag i vilka ett företag som avses i b direkt eller indirekt har de rättigheter eller befogenheter som anges i a,
  - d) företag i vilka en avtalspart i ett avtal om forskning och utveckling tillsammans med ett eller flera av de företag som anges i a, b eller c, i vilka två eller flera av dessa företag gemensamt har de rättigheter eller befogenheter som anges i a, eller
  - e) företag i vilka de rättigheter eller befogenheter som anges i a gemensamt utövas av
    - i) avtalsparter i ett avtal om forskning och utveckling eller deras respektive anknutna företag som anges i a-d, eller

- ii) en eller flera avtalsparter i ett avtal om forskning och utveckling eller ett eller flera av dessas anknutna företag som anges i a-d, och en eller flera tredje parter.
- 4) *forskning och utveckling*: förvärv av know-how avseende produkter eller metoder och utförande av teoretiska analyser, systematiska studier eller försök samt försöksproduktion, teknisk provning av varor eller metoder, uppförande av nödvändiga anläggningar och förvärv av immateriella rättigheter för resultaten.
- 5) *produkt*: en vara och/eller en tjänst, inbegripet både mellanprodukter och/eller tjänster i mellanledet och färdigprodukter och tjänster i slutledet.
- 6) *metod som omfattas av avtalet*: en teknik eller en metod som är ett resultat av den gemensamma forskningen och utvecklingen.
- 7) *produkt som omfattas av avtalet*: en produkt som är ett resultat av den gemensamma forskningen och utvecklingen, eller som tillverkas eller tillhandahålls med hjälp av de metoder som omfattas av avtalet.
- 8) *utnyttjande av resultaten*: eller distribution av de varor som omfattas av avtalet eller tillämpning av de metoder som omfattas av avtalet eller överlåtelse eller licensiering av immateriella rättigheter eller överföring av know-how som behövs för sådan tillverkning eller tillämpning.
- 9) *immateriella rättigheter*: rättigheter som åtnjuter industriellt rättskydd, upphovsrätt och besläktade rättigheter.
- 10) *know-how*: en viss mängd icke patentskyddad praktisk information som är ett resultat av erfarenhet och utprovning och som är hemlig, väsentlig och identifierad: i detta sammanhang innebär "hemlig" att denna know-how inte är allmänt känd och lätt tillgänglig; "väsentlig" innebär att denna know-how omfattar information som är oundgänglig för tillverkningen av de produkter som omfattas av avtalet eller för tillämpningen av de metoder som omfattas av avtalet; "identifierad" innebär att denna know-how beskrivs tillräckligt utförligt för att det skall vara möjligt att kontrollera att den uppfyller kriterierna om hemlighet och väsentlighet.

11) *gemensamt* (i fråga om forskning och utveckling, eller utnyttjande av resultaten): arbetet i fråga

a) utförs av en gemensam arbetsgrupp eller organisation eller ett gemensamt företag,

b) har gemensamt anförtrots en tredje part, eller

c) fördelas mellan parterna med utnyttjande av specialisering inom forskning, utveckling, produktion eller distribution.

12) *konkurrerande företag*: ett företag som tillhandahåller en produkt som kan förbättras eller ersättas av en produkt som omfattas av avtalet (en verklig konkurrent), eller ett företag som har realistiska förutsättningar att genomföra nödvändiga investeringar eller betala andra omställningskostnader som är nödvändiga för att kunna tillhandahålla en sådan produkt, om det inträffar en mindre, men permanent ökning av de relativa priserna där (en potentiell konkurrent).

13) *relevant marknad för de produkter som omfattas av avtalet*: den relevanta produktmarknad och geografiska marknad dit de produkter som omfattas av avtalet hör.

Artikel 3

Villkor för undantag

1. Undantaget enligt artikel 1 skall gälla på de villkor som anges i punkterna 2-5.

2. Alla parter måste få tillgång till resultaten av den gemensamma forskningen och utvecklingen för vidare forskning och utnyttjande. Forskningsinstitut, högskolor och sådana företag som på affärsmässiga villkor tillhandahåller forsknings- och utvecklingstjänster utan att normalt delta aktivt i utnyttjandet av resultaten kan dock avtala om att endast utnyttja få av resultaten till ytterligare forskning.

3. Om avtalet om forskning och utveckling endast avser gemensam forskning och utveckling måste varje part ha frihet att självständigt utnyttja resultaten av den gemensamma forskningen och utvecklingen och sådan redan befintlig know-how som är nödvändig för ett sådant

utnyttjande, om inte något annat följer av punkt 2. En sådan rätt till utnyttjande får begränsas till ett eller flera tekniska tillämpningsområden, under förutsättning att parterna inte är konkurrerande företag då forsknings- och utvecklingsavtalet ingås.

4. Det gemensamma utnyttjandet måste avse sådana resultat som skyddas av immateriella rättigheter eller utgör know-how som i väsentlig grad bidrar till tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande, och resultaten måste vara av avgörande betydelse för tillverkningen av de produkter som omfattas av avtalet, eller tillämpningen av de metoder, som omfattas av avtalet.

5. Företag som anförtrots tillverkning genom specialisering av produktion måste vara skyldiga att tillmötesgå beställningar om leveranser från alla parter, utom om forsknings- och utvecklingsavtalet också gäller gemensam distribution.

Artikel 4

Tröskelvärde för marknadsandel och undantagets varaktighet

1. Om de deltagande företagen inte är konkurrerande företag, skall undantaget enligt artikel 1 gälla så länge som forsknings- och utvecklingsprojektet pågår. Om resultaten utnyttjas gemensamt, skall undantaget fortsätta att gälla under sju år från den tidpunkt när de produkter som omfattas av avtalet för första gången släpps ut på marknaden på den inre marknaden.

2. Om två eller flera av de deltagande företagen är konkurrerande företag, skall undantaget enligt artikel 1 gälla för den tid som anges i punkt 1 endast om de deltagande företagens sammanlagda marknadsandelar vid forsknings- och utvecklingsavtalets ingående inte överstiger 25 % av den relevanta marknaden för de produkter som kan förbättras eller ersättas av de produkter som omfattas av avtalet. Efter utgången av den period som anges i punkt 1 skall undantaget fortsätta att gälla så länge som de deltagande företagens sammanlagda marknadsandel inte överstiger 25 % av den relevanta marknaden för de produkter som omfattas av avtalet.

3. Efter utgången av den period som anges i punkt 1 skall undantaget fortsätta att gälla så länge som de deltagande företagens sammanlagda

marknadsandel inte överstiger 25 % av den relevanta marknaden för de produkter som omfattas av avtalet.

Artikel 5

Avtal som inte omfattas av undantaget

1. Undantaget enligt artikel 1 skall inte gälla forsknings- och utvecklingsavtal som direkt eller indirekt, ensamt eller i samverkan med andra faktorer under parternas kontroll, syftar till något av följande:

- a) Att begränsa de deltagande företagens frihet att självständigt eller i samarbete med tredje part, bedriva forskning och utveckling inom ett område som saknar anknytning till det område som avtalet om forskning och utveckling gäller eller, efter det att forsknings- och utvecklingsprojektet avslutats, inom området för avtalet eller ett område som har anknytning till det.
- b) Att förbjuda de deltagande företagen att efter genomförandet av forsknings- och utvecklingsprojektet angripa giltigheten av immateriella rättigheter som parterna innehar inom den inre marknaden och som är av betydelse för forsknings- och utvecklingsprojektet, eller att efter forsknings- och utvecklingsavtalets upphörande angripa giltigheten av immateriella rättigheter som parterna innehar inom den inre marknaden och som skyddar resultaten av forsknings- och utvecklingsprojektet; detta påverkar dock inte möjligheten att avtala om att forsknings- och utvecklingsavtalet upphävs i händelse av att någon av parterna angriper giltigheten av sådana immateriella rättigheter.
- c) Att begränsa produktion eller försäljning.
- d) Att fastställa priser vid försäljning av produkter som omfattas av avtalet till tredje man.
- e) Att begränsa den kundkrets de deltagande företagen får sälja till, efter det att sju år förflutit sedan de produkter som omfattas av avtalet för första gången släpptes ut på marknaden på den inre marknaden.
- f) Att förbjuda passiv försäljning av de produkter som omfattas av avtalet inom territorier som är förbehållna andra parter.

g) Att förbjuda de deltagande företagen att på marknaden släppa ut de produkter som omfattas av avtalet eller att aktivt marknadsföra produkterna inom sådana territorier inom den inre marknaden som är förbehållna andra parter, efter det att sju år förflutit sedan de produkter som omfattas av avtalet för första gången släpptes ut på marknaden på den inre marknaden.

h) Att ålägga de deltagande företagen att inte bevilja tredje part licens att tillverka de produkter eller tillämpa de metoder som omfattas av avtalet i sådana fall där minst en av parterna inte utnyttjar resultaten av forskningen och utvecklingen, vare sig detta är ett avtalsvillkor eller inte sker av någon annan orsak.

i) Att ålägga de deltagande företagen att vägra tillgodose efterfrågan från användare eller återförsäljare inom sina respektive territorier, om dessa önskar saluföra de produkter som omfattas av avtalet inom andra territorier inom den inre marknaden.

j) Att ålägga de deltagande företagen att skapa svårigheter för användare och återförsäljare som önskar få tillgång till de produkter som omfattas av avtalet via andra återförsäljare på den inre marknaden, och särskilt att utöva immateriella rättigheter eller att vidta andra åtgärder för att hindra användare eller återförsäljare från att få tillgång till, eller på den inre marknaden släppa ut, produkter som lagligen har släppts ut på marknaden inom gemenskapen av någon annan part eller med dennes samtycke.

2. Punkt 1 skall inte gälla

a) uppställande av produktionsmål, om utnyttjandet av resultaten innefattar gemensam produktion av de produkter som omfattas av avtalet, eller

b) uppställande av försäljningsmål och fastställande av försäljningspriser till direktkunder, om utnyttjandet av resultaten innefattar gemensam distribution av de produkter som omfattas av avtalet.

Artikel 6

Tillämpning av tröskelvärdet för marknadsandelar

1. För tillämpningen av tröskelvärdet för marknadsandelar enligt artikel 4 gäller följande regler:

a) Marknadsandelen skall beräknas på grundval av marknadsvärdet av försäljningen, om uppgifter om marknadsvärdet av försäljningen inte är tillgängliga, kan uppskattningar som baserar sig på annan tillförlitlig marknadsinformation, däribland försäljningens marknadsvolymer, användas för att fastställa det berörda företags marknadsandel.

b) Marknadsandelen skall beräknas på grundval av uppgifter från det föregående kalenderåret.

c) Marknadsandelarna för de företag som avses i artikel 2.3 e skall fördelas lika mellan de företag som har de rättigheter och befogenheter som anges i artikel 2.3 a.

2. Om marknadsandelen enligt artikel 4.3 från början inte överstiger 25 % men senare stiger över denna nivå, dock utan att överstiga 30 %, skall undantaget enligt artikel 1 fortsätta att gälla under två på varandra följande kalenderår efter det år då tröskelvärdet 25 % överskreds för första gången.

3. Om marknadsandelen enligt artikel 4.3 från början inte överstiger 25 % men senare stiger över 30 %, skall undantaget enligt artikel 1 fortsätta att gälla under ett kalenderår efter det år då nivån 30 % överskreds för första gången.

4. Reglerna i punkt 2 och 3 får inte kombineras så att perioden på två kalenderår överskrids.

Artikel 7

Beslut om att förordningen inte skall tillämpas

Kommissionen får enligt artikel 7 i förordning (EEG) nr 2821/71 bestämma att den här förordningen inte skall tillämpas, om den i ett visst fall, antingen på eget initiativ eller på begäran av en medlemsstat eller

en fysisk eller juridisk person som åberopar ett berättigat intresse, konstaterar att ett avtal om forskning och utveckling som omfattas av artikel 1 gäller ändå har verkningar som är oförenliga med villkoren i artikel 81.3 i fördraget, och särskilt om

a) avtalet om forskning och utveckling på grund av den begränsade forskningskapacitet som finns tillgänglig på annat håll i väsentlig grad begränsar utrymmet för tredje part att bedriva forskning och utveckling inom det berörda området,

b) avtalet om forskning och utveckling på grund av den särskilda utbudsstrukturen i väsentlig grad begränsar tredje parts tillträde till marknaden för de produkter som omfattas av avtalet,

c) parterna utan saklig grund utnyttjar resultaten av den gemensamma forskningen och utvecklingen,

d) de produkter som omfattas av avtalet inte på den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av denna är utsatta för en effektiv konkurrens från identiska produkter eller produkter som på grund av sina egenskaper, sitt pris och sin tilltänkta användning av konsumenterna betraktas som likartade, eller

e) avtalet om forskning och utveckling skulle sätta den effektiva konkurrensen ur spel inom forskning och utveckling på en viss marknad.

Artikel 8

Övergångsperiod

Förbudet i artikel 81.1 i fördraget skall inte gälla under tiden från och med den 1 januari 2001 till och med den 30 juni 2002 i fråga om avtal som redan var i kraft den 31 december 2000 och som inte uppfyller villkoren för undantag enligt denna förordning, men som uppfyller villkoren för undantag enligt förordning (EEG) nr 418/85.

*Artikel 9***Förordningens giltighetstid**

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2001.

Den skall upphöra att gälla den 31 december 2010.

Denna förordning är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

Utfärdad i Bryssel den 29 november 2000.

På kommissionens vägnar

Mario MONTI

Ledamot av kommissionen

(1) EGT L 285, 29.12.1971, s. 46.

(2) EGT C 118, 27.4.2000, s. 3.

(3) EGT L 26, 1.2.1999, s. 46.

(4) EGT L 122, 12.5.1999, s. 9.

(5) EGT L 53, 22.2.1985, s. 5.

(6) EGT L 306, 11.11.1997, s. 12.

INNEHÅLL

Förordning (2001:255) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för avtal om forskning och utveckling	1
Förordningens anknytning till EG:s konkurrensrätt.....	3
EG-rättens konkurrensregler för företag.....	3
De grundläggande förbuden.....	3
Den senare utvecklingen i stort inom EU	4
Vertikala avtal.....	5
Horisontella förfaranden	5
Svenska förhållanden.....	6
Närmare om EG-gruppundantaget för avtal om forskning och utveckling samt riktlinjerna för tillämpningen av artikel 81 på horisontella samarbetsavtal.....	8
Den nya kommissionsförordningen	8
Riktlinjerna för tillämpningen av artikel 81 på horisontella avtal om forskning och utveckling	11
Riktlinjernas inledande avsnitt.....	11
Avtal om forskning och utveckling.....	15
Nya svenska regler om gruppundantag för avtal om forskning och utveckling samt om specialiseringsavtal.....	15
Gruppundantag behövs	15
Den rättstekniska utformningen av EG-reglerna.....	15
Utgångspunkten för valet av svensk modell	17
Hur förändras rättsläget i Sverige om EG-modellen väljs för FoU- avtal?.....	18
Tröskelvärden	21
Individuella undantag m.m.	23
Förhållandet mellan EG-rätten och nationell rätt.....	23
Betydelsen av kommissionens riktlinjer som tolkningskälla	24
Den närmare tekniska utformningen av den svenska förordningen ...	26
Avtal som inte har märkbar effekt	26

	47
Återkallelse av gruppundantag	28
Gruppundantagets giltighetstid	29
Övergångsbestämmelser	30
Övrigt.....	30
BILAGA Kommissionens förordning (EG) nr 2659/2000	31